

Ποιος άλλος μένει εδώ;

ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

ISBN 978-960-89312-4-4

© **copyright ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ**

Περιβαλλοντικό Πάρκο Δήμου Καστοριάς

52100 Καστοριά

Τηλ.: 24670 23069, Fax: 24670 84750

e-mail:kpekast1@otenet.gr

URL:<http://www.kpe.gr> & <http://kpe-kastor.kas.sch.gr>

Καστοριά 2008

Εικονογράφηση: Μερóπη Σωτηροπούλου Μάγγελ

* Στα αρχικά έργα της ζωγράφου πραγματοποιήθηκαν τροποποιήσεις προκειμένου να σχεδιαστεί η έκδοση σε αυτή τη μορφή.

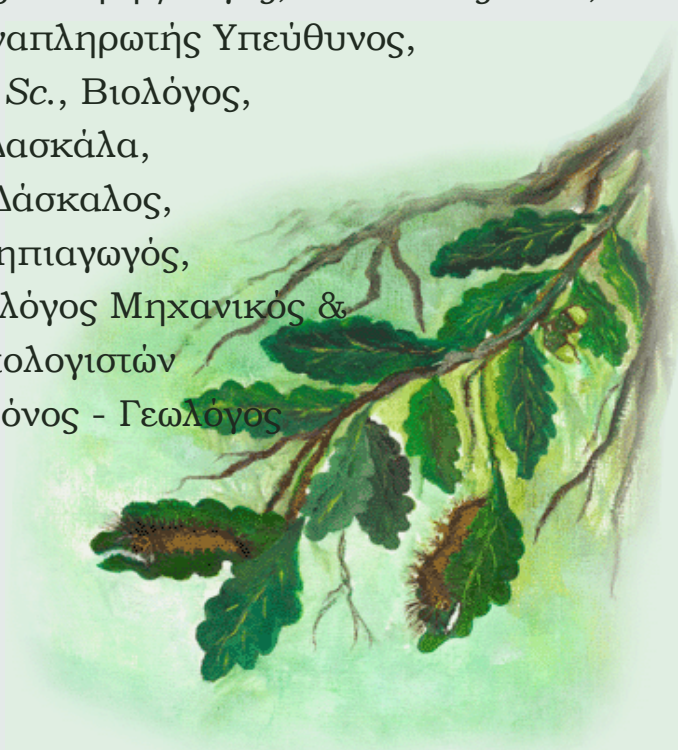

Αγαπητοί αναγνώστες,

Η παρούσα έκδοση και η κατασκευή με ενσφηνώματα που τη συνοδεύει αποτελούν μέρος του υλικού Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας του εκπαιδευτικού προγράμματος «Τα Μυστικά του Δάσους».

Την έκδοση αυτή δημιούργησαν τα μέλη της
Παιδαγωγικής Ομάδας του ΚΠΕ Καστοριάς:

Δρ. Θ. Α. Μαρδίρης, *M.Ed.*, Βιολόγος – Περιβ/λόγος, Υπεύθυνος ΚΠΕ,
Ν. Αντωνίου, Δάσκαλος, Αναπληρωτής Υπεύθυνος,
Μ. Γρηγορίου, *M.Sc.*, Βιολόγος,
Α. Ατζέμη, Δασκάλα,
Κ. Τζέρπος, Δάσκαλος,
Α. Πισιώτη, Νηπιαγωγός,
Α. Ευαγγέλου, Ηλεκτρολόγος Μηχανικός &
Μηχανικός Υπολογιστών
Α. Βασιλείου, Γεωπόνος - Γεωλόγος

Για τους εκπαιδευτικούς...

Τα δέντρα συνιστούν ένα από τα βασικά στοιχεία που καθορίζουν τη φυσιογνωμία και τις λειτουργίες ενός δασικού οικοσυστήματος. Στα διαφορετικά τμήματα ενός δέντρου, ριζικό σύστημα, κορμό, κόμη (κλαδιά, φύλλα), εμφανίζονται ποικίλοι οργανισμοί που συνδέονται με σχέσεις αλληλεπίδρασης τόσο μεταξύ τους (ενδοειδικές, διαειδικές σχέσεις) όσο και με το ίδιο το δέντρο. Για παράδειγμα, κάποια είδη αξιοποιούν τμήματα του δέντρου για την κατασκευή της φωλιάς τους, ενώ για άλλα ένα δέντρο αποτελεί χώρο αναζήτησης τροφής. Κι ακόμη, για πολλά είδη, ένα και μοναδικό δέντρο ή τμήματά του αποτελούν το μόνο βιότοπο στον οποίο ζουν και ολοκληρώνουν τον κύκλο της ζωής τους.

Στο πλαίσιο δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για παιδιά προσχολικής ηλικίας, με στόχο την κατανόηση της αξίας των δασικών οικοσυστημάτων και αναζητώντας έναν απλουστευμένο, παραστατικό τρόπο απόδοσης των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των οργανισμών ενός δάσους, ένα δέντρο, με κάποιους από τους οργανισμούς που ωφελούνται από αυτό, λαμβάνεται στην παρούσα έκδοση ως αφορμή για την ανάδειξη αλληλεπιδράσεων και σχέσεων.

Το κείμενο δομείται από απλές πληροφορίες σχετικές με συνήθειες τυπικών οργανισμών που απαντούν στα δέντρα. Επιλέχθηκαν ζωικοί οργανισμοί, γνωστοί στα παιδιά αυτής της ηλικίας (σκίουρος, αράχνη, πουλιά, κάμπια, σκουλήκι, σκαθάρια, τυφλοπόντικας). Μέσα από τους ρόλους τους και το διάλογο που αναπτύσσουν μεταξύ τους, αναδεικνύουν την αξία του δέντρου για τη διατήρησή τους στη ζωή ενώ η εικονογράφηση ως ισχυρό μέσο εποπτείας, καθιστά αμεσότερη τη δημιουργία εντυπώσεων και την πρόσληψη των πληροφοριών του κειμένου.

Από το περιεχόμενο αυτής της έκδοσης τελικά αναδύεται η βασική ιδέα – άξονας της δημιουργίας της, όπως αυτή προκύπτει από την τροποποίηση μιας γνωστής ρήσης: «Βλέπουμε το δέντρο **και δε** χάνουμε το δάσος» ή «Βλέπουμε **και** το δέντρο **για να μη** χάνουμε το δάσος».

«Μόλις τελείωσα το συγύρισμα στη φωλιά μου κι είμαι πολύ ικανοποιημένος. Νομίζω βρήκα την ιδανική τρύπα στον κορμό αυτής της βελανιδιάς. Έβαλα κλαδάκια και μαλακά βρύα για να κοιμάμαι αναπαυτικά. Σκέφτομαι τώρα να εφοδιαστώ με τρόφιμα, βελανίδια, καρύδια, φουντούκια, κουκουνάρια που είναι οι αγαπημένες μου λιχουδιές», ψιθύρισε ο σκίουρος και πρόβαλε από το άνοιγμα της φωλιάς του.

Βγαίνοντας από τη φωλιά του και κατεβαίνοντας τον κορμό της βελανιδιάς συνάντησε μια παρέα μυρμηγκιών. Στάθηκε να τα παρατηρήσει. Ανέβαιναν σιγά - σιγά, το ένα πίσω από το άλλο.

- **Τι κάνετε εδώ; ρώτησε ο σκίουρος τα μυρμήγκια.**
- **Ψάχνουμε για μικρά έντομα και προνύμφες εντόμων, απάντησε ένα από αυτά. Είμαστε καθημερινοί επισκέπτες του δέντρου. Ξέρεις, μέσα στο φλοιό του κορμού τρυπώνουν μικρούλικά έντομα κι εμείς όλο και κάποιο από αυτά βρίσκουμε για να τραφούμε.**

**«Μυρμήγκια και άλλα κρυμμένα έντομα στον
κορμό του δέντρου που έχω εγώ τη φωλιά μου;»
σκέφτηκε ο σκίουρος με απορία.
«Μένουν κι άλλοι στο δέντρο μου;»
αναρωτήθηκε ξανά.**

**Ο σκίουρος μέχρι τώρα νόμιζε ότι όλο το δέντρο είναι το δικό
του σπίτι. Δε γνώριζε ότι στο ίδιο δέντρο, στο δικό του δέντρο,
μπορεί να ζουν ή να το επισκέπτονται κι άλλα ζώα.
Διαπίστωσε λοιπόν ότι δεν ήταν και πολύ παρατηρητικός
κι αποφάσισε να ανακαλύψει ποιος άλλος μένει στο
δέντρο που θεωρεί δικό του.
«Από πού να πρωτοξεκινήσω;» αναρωτήθηκε.
«Το δέντρο έχει τόσα διαφορετικά μέρη:
φύλλα, κλαδιά, κορμό, ρίζες».**

Γρήγορα - γρήγορα λοιπόν ανέβηκε όλο τον κορμό του δέντρου, σκαρφάλωσε στα κλαδιά και βρέθηκε ανάμεσα στα πράσινα φύλλα του. Είδε ότι κάποια φύλλα είχαν μικρές τρυπούλες και αμέσως ανακάλυψε ποιος τις δημιούργησε.

Τρεις κάμπιες καταβρόχθιζαν λαιμαργα τα πράσινα, λαχταριστά φύλλα του δέντρου. Προσπάθησε να μιλήσει μαζί τους μα εκείνες ήταν πολύ απασχολημένες. Έτρωγαν ασταμάτητα. Ήταν τόσο συγκεντρωμένες στην τροφή τους που ούτε πρόσεξαν ότι ένα πουλί, μια κίτσα, ήρθε κι άρπαξε μία από αυτές.

**Ο σκίουρος πηδώντας από κλαδί σε κλαδί
ακολούθησε την κίσα. Βρέθηκε στην άλλη
μεριά του δέντρου και διαπίστωσε ότι έχει
κι άλλους συγκατοίκους.**

**Σε μια φωλιά φτιαγμένη από κλαδάκια
και χόρτα, η κίσα έδινε την
κάμπια σε ένα από τα μικρά της.**

**Προσεκτικά για να μην τρομάξει τα μικρά πουλιά
κώθηκε πιο μέσα στη φυλλωσιά του δέντρου.**

**- Επ! Πρόσεξε με λιγάκι, μη με ρίξεις κάτω με τη
φουντωτή ουρά σου, του είπε ένα μικρό πράσινο
σκαθάρι. Κουράστηκα πολύ για να φτάσω ως εδώ
πάνω και θέλω τώρα να απολαύσω την τροφή μου.**

**Το σκαθαράκι διάλεξε ένα φύλλο. Ο σκίουρος
κάθισε για λίγο μαζί του. Άρπαξε ένα βελανίδι και
τρώγοντας έκανε παρέα στο σκαθαράκι.**

«Τακ! Τακ! Τακ!» και ξανά «Τακ! Τακ! Τακ!», ένας ήχος ακουγόταν σε όλο το δάσος που τράβηξε την προσοχή του σκίουρου. Τρόμαξε και σκέφτηκε να τρυπώσει στη φωλιά του. Κατεβαίνοντας από τα κλαδιά προς τον κορμό του δέντρου, είδε ποιος ήταν ο ενοχλητικός.

Ένας δρυοκολάπτης χτυπούσε με το ράμφος του δυνατά τον κορμό του δέντρου.

- Τι προσπαθείς να κάνεις; τον ρώτησε ο σκίουρος.
- Θέλω να ανοίξω μια τρύπα, να φτιάξω τη φωλιά μου.

Μακάρι να μπορούσες να με βοηθήσεις.

- Έχω πράγματι δυνατά δόντια, αφού σπάω καρύδια και φουντούκια μ' αυτά, αλλά νομίζω ότι το ράμφος σου είναι καταλληλότερο.

- Άφησε το δρυοκολάπτη να κάνει τη φωλιά του όπως ξέρει. Ο καθένας μας έχει τα απαραίτητα «εργαλεία», δόντια, πόδια, ράμφη, νύχια για να κατασκευάζει τη φωλιά του ή να πιάνει την τροφή του. Να όπως κι εγώ.

Ο σκίουρος κατέβηκε πιο χαμηλά για να ανακαλύψει ποιος του μιλούσε. Ήταν μια μικρή τριχωτή αραχνούλα που ύφαινε τον ιστό της. «Οχτώ μακριά και λεπτά πόδια, τι πολλά!», σκέφτηκε ο σκίουρος και στάθηκε να την παρατηρεί.

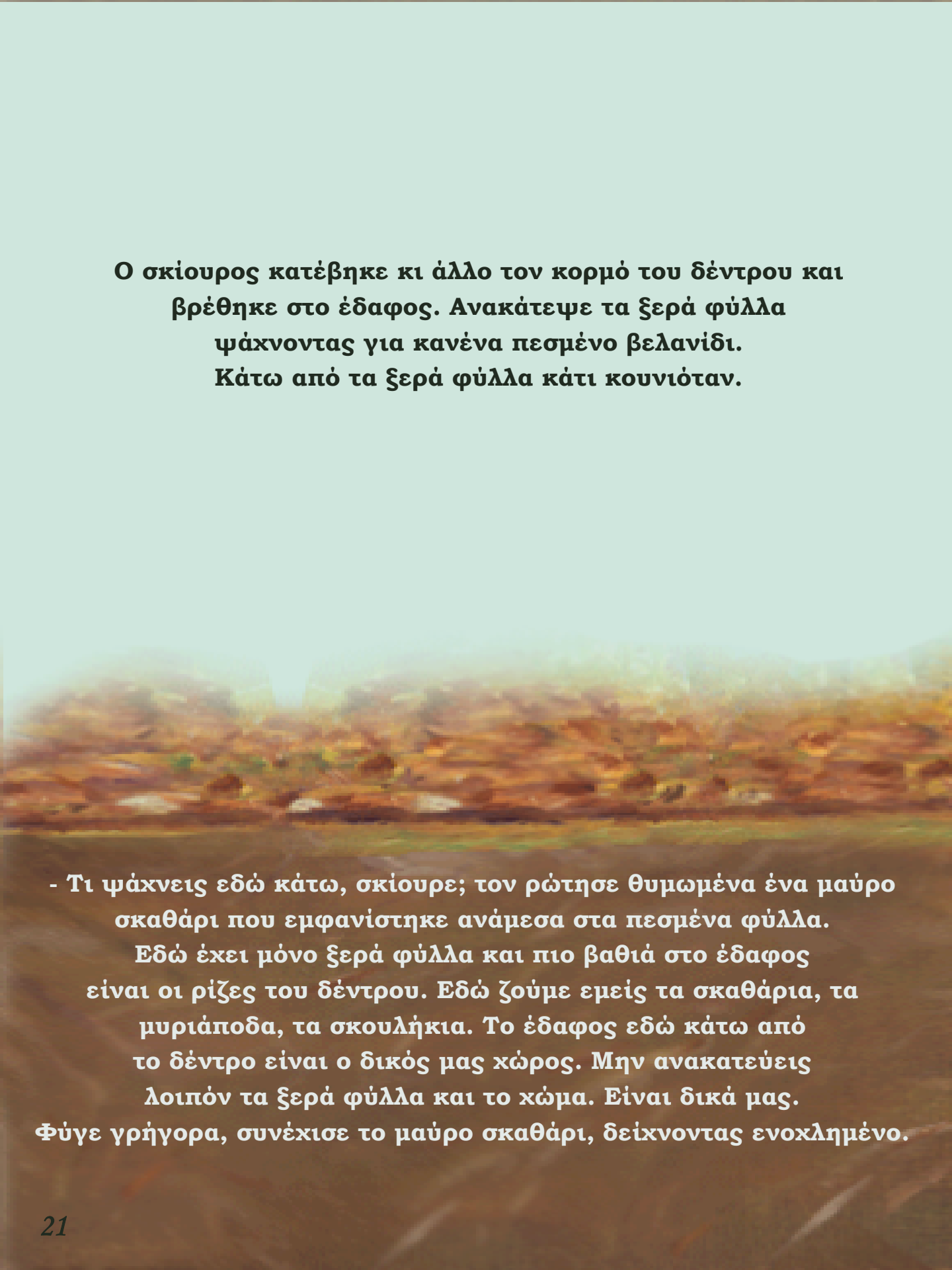
Εκείνη συνέχιζε να υφαίνει βγάζοντας από το στόμα της μια διάφανη λεπτή κλωστή.

- Φτιάχνεις κι εσύ τη φωλιά σου; τη ρώτησε ο σκίουρος κάποια στιγμή.

- Όχι βέβαια, φτιάχνω μια παγίδα. Μικρά έντομα πιάνονται στο δίχτυ μου, κολλούν επάνω του κι ένα γρήγορο δάγκωμά μου τα παραλύει. Έτσι δεν μπορούν να ξεφύγουν και τα τρώω.

**Ο σκίουρος κατέβηκε κι άλλο τον κορμό του δέντρου και
βρέθηκε στο έδαφος. Ανακάτεψε τα ξερά φύλλα
ψάχνοντας για κανένα πεσμένο βελανίδι.
Κάτω από τα ξερά φύλλα κάτι κουνιόταν.**

**- Τι ψάχνεις εδώ κάτω, σκίουρε; τον ρώτησε θυμωμένα ένα μαύρο
σκαθάρι που εμφανίστηκε ανάμεσα στα πεσμένα φύλλα.
Εδώ έχει μόνο ξερά φύλλα και πιο βαθιά στο έδαφος
είναι οι ρίζες του δέντρου. Εδώ ζούμε εμείς τα σκαθάρια, τα
μυριάποδα, τα σκουλήκια. Το έδαφος εδώ κάτω από
το δέντρο είναι ο δικός μας χώρος. Μην ανακατεύεις
λοιπόν τα ξερά φύλλα και το χώμα. Είναι δικά μας.
Φύγε γρήγορα, συνέχισε το μαύρο σκαθάρι, δείχνοντας ενοχλημένο.**

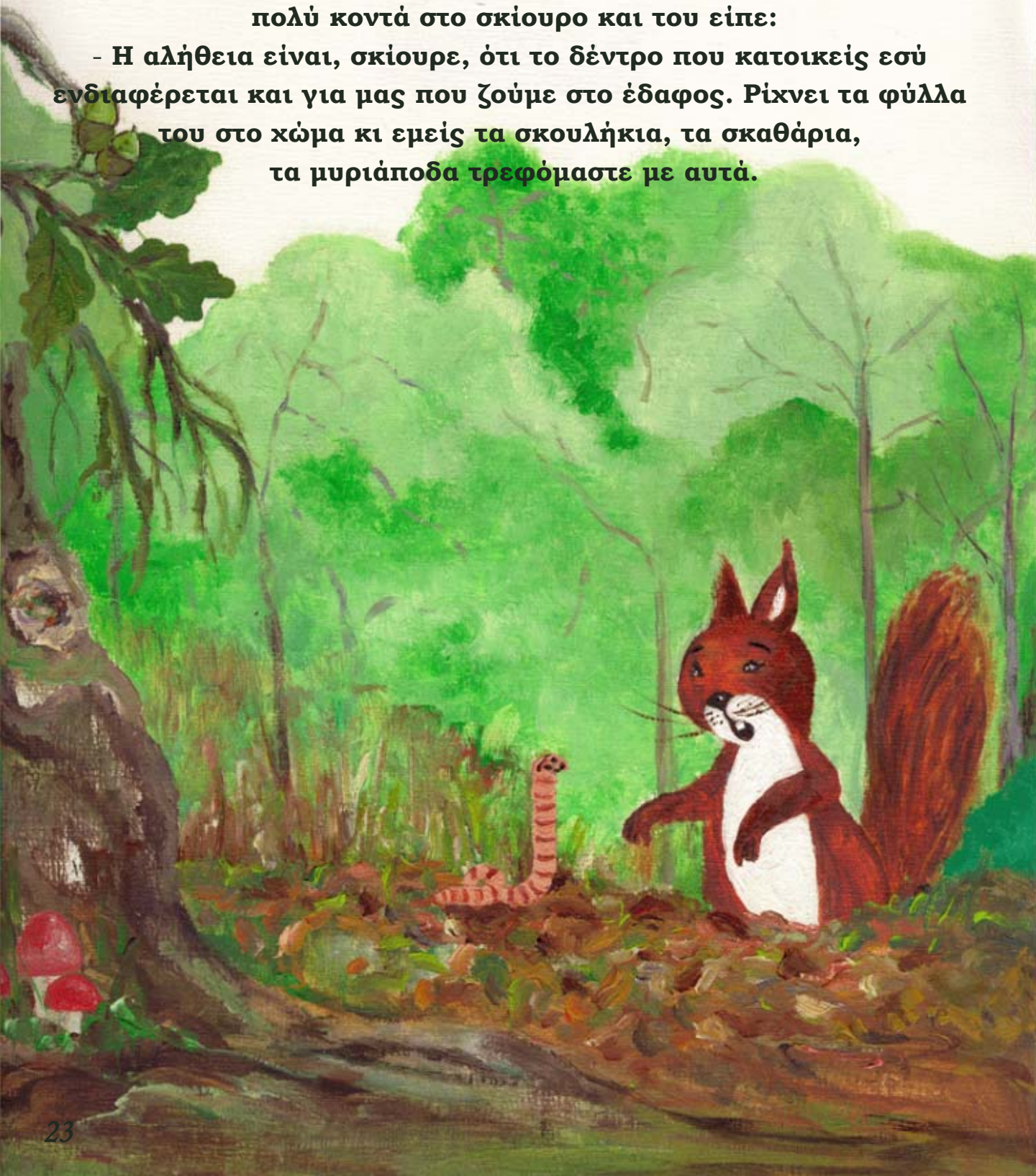

Ένα σκουλήκι εμφανίστηκε επίσης μέσα από τα ξερά φύλλα και κουνώντας τα δαχτυλίδια στο σώμα του σύρθηκε πολύ κοντά στο σκίουρο και του είπε:

- Η αλήθεια είναι, σκίουρε, ότι το δέντρο που κατοικείς εσύ ενδιαφέρεται και για μας που ζούμε στο έδαφος. Ρίχνει τα φύλλα του στο χώμα κι εμείς τα σκουλήκια, τα σκαθάρια, τα μυριάποδα τρεφόμαστε με αυτά.

- Τι γίνεται εδώ; Γιατί είσαι έξω από το κώμα, σκουληκάκι μου; Δεν το ξέρεις ότι κινδυνεύεις από τα πουλιά του δέντρου; ρώτησε ένα μυριάποδο που βγήκε από το έδαφος και τους πλησίασε περπατώντας γρήγορα με τα πολλά πολλά του πόδια.
- Κι εσύ, σκίουρε, τι κάνεις εδώ κάτω; συνέχισε τις ερωτήσεις του.
  - Ανακατεύει τα φύλλα, μας ενοχλεί και μας τρομάζει, πείτε του κι εσείς να φύγει, είπε το σκαθάρι.

Ο σκίουρος ένιωσε ότι ήταν ανεπιθύμητος και προσπάθησε να δικαιολογηθεί.

- Εδώ κάτω στο κώμα πέφτουν κι οι καρποί του δέντρου, τα βελανίδια, μια από τις αγαπημένες μου λικουδιές.

Να κοιτάξτε, τους είπε, άρπαξε ένα βελανίδι κι άρχισε να τρώει. Ήθελε να τους δείξει ότι το δέντρο νοιάζεται και γι' αυτόν.

Το έδαφος κάτω από τα πόδια τους ξαφνικά αναταράχτηκε. Όλοι κατατρόμαξαν, όταν είδαν τη λαίμαργη μουσούδα του τυφλοπόντικα να εμφανίζεται μέσα από το κώμα.

- Όστε εδώ βρίσκεστε, λατρεμένα μεζεδάκια μου, είπε ο τυφλοπόντικας και προσπάθησε να αρπάξει το σκουλήκι και το σκαθάρι. Εκείνα τρύπωσαν βιαστικά στο έδαφος για να σωθούν.

- Ποιος είσαι εσύ; ρώτησε ο σκίουρος.

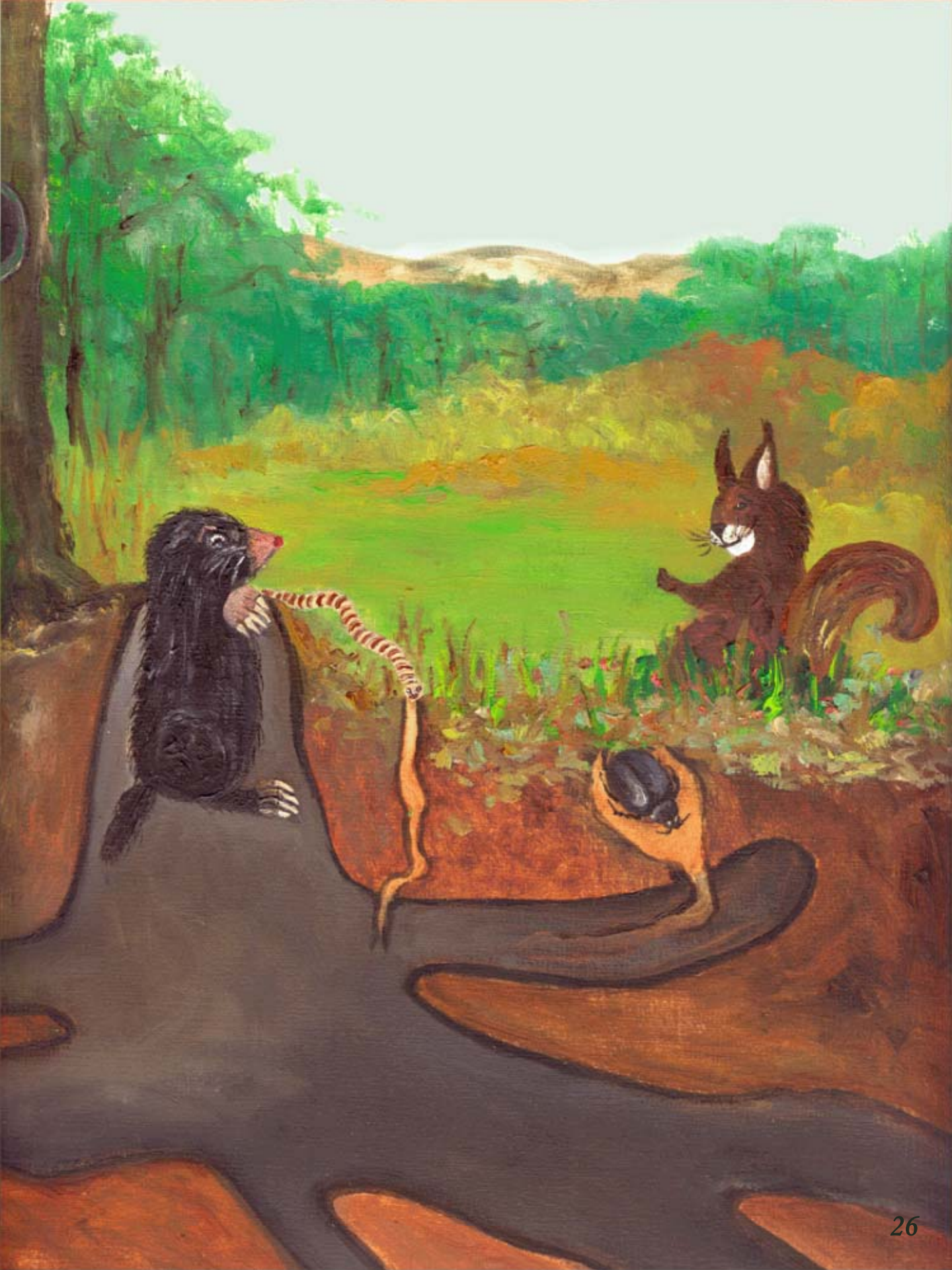
- Είμαι ο τυφλοπόντικας. Είμαι από τα μεγαλύτερα ζώα που ζουν μέσα στο έδαφος. Σχεδόν ποτέ δε βγαίνω στην επιφάνεια.

Δε χρειάζεται. Κυκλοφορώ κάτω από το έδαφος, αφού ότι μου χρειάζεται για να ζήσω το βρίσκω εδώ, σκουληκάκια, κάμπιες για να τρέφομαι και μια μεγάλη άνετη φωλιά για μένα και την οικογένειά μου. Έλα να τριγυρίσουμε στην επικράτειά μου.

-Μα πώς να χωθώ βαθιά μέσα στο έδαφος, δεν μπορώ, είπε ο σκίουρος.

-Έλα, θα βαδίσουμε μέσα στις δικές μου στοές, του είπε ο τυφλοπόντικας.

Ο σκίουρος τρύπωσε μαζί του στο έδαφος. Παντού γύρω τους το χώμα, σαπισμένα φύλλα, οι ρίζες του δέντρου, σκουλήκια, κάμπιες, ξυλόψειρες, σκαθάρια, μυριάποδα. Τα περισσότερα, μόλις πλησίαζε ο τυφλοπόντικας, έφευγαν γρήγορα.

- Μάλλον δεν είσαι πολύ αγαπητός, είπε ο σκίουρος στον τυφλοπόντικα, όλοι φεύγουν όταν σε βλέπουν.

- Χα! Χα! Ίσως με φοβούνται, είπε ο τυφλοπόντικας κι άρπαξε ένα σκουληκάκι.

Ωστόσο ο σκίουρος δεν μπορούσε να μείνει για πολύ. Τα μάτια του, τα αυτιά του, η μύτη του γέμισαν με χώμα. Ήταν αδύνατον πλέον να βλέπει. Αποφάσισε να φύγει.

Βγήκε από το κώμα, σκαρφάλωσε στον κορμό του δέντρου και βρέθηκε στη φωλιά του. Έμεινε εκεί για να ξεκουραστεί.

Έφερε στο μυαλό του όλες τις συναντήσεις με τα διαφορετικά ζώα του δέντρου.

Ο σκίουρος πλέον ήξερε πως δεν ήταν ο μοναδικός ένοικος του δέντρου. Το δέντρο δεν ήταν μόνο γι' αυτόν. Κατάλαβε πως μοιραζόταν το ίδιο δέντρο και με άλλους. Κατάλαβε ακόμη πως και άλλα ζώα βρίσκουν στο δέντρο ότι κι αυτός: κώρο να φτιάξουν τη φωλιά τους ή τροφή. Κατάλαβε πως το δέντρο ήταν πολύ χρήσιμο για τον ίδιο, για το δρυοκολάπτη, την αράχνη, την κίτσα, τα μυρμήγκια, τα σκαθάρια, τα σκουλήκια, τα μυριάποδα, τις κάμπιες, ακόμη και για τον τυφλοπόντικα.

Κι ύστερα σκέφτηκε πως στο δάσος υπάρχουν πολλά δέντρα. Πολλά δέντρα που βοηθούν τόσα πολλά ζώα να ζουν. Ένωθε πως πλέον γνώριζε κάτι σημαντικό κι ήθελε να το πει σε όλους. Ένωθε πως ήξερε ένα σημαντικό μυστικό!

The background of the page is a dark, atmospheric painting. It depicts a night scene with a large, dark tree trunk on the right side. In the foreground, there are several flowers, including pink and yellow ones, growing from a rocky or uneven ground. The overall mood is somber and mysterious, with a deep blue and black color palette.

Αποφασισμένος να ξανασυναντήσει όλα τα ζώα του δέντρου, να μοιραστεί μαζί τους το μυστικό του, προσπάθησε να βγει από τη φωλιά του. Ήταν νύχτα. Μια κουκουβάγια μόνο καθόταν στο κλαδί του δέντρου. Τρόμαξε από τα μεγάλα μάτια της που τον κοιτούσαν εξεταστικά. Φοβήθηκε και τρύπωσε ξανά στη φωλιά του. Ήταν πολύ κουρασμένος και κοιμήθηκε.

Στο όνειρό του είδε ότι διοργάνωσε μια γιορτή.
Μια γιορτή για το δέντρο που τους νοιάζεται και τους
φροντίζει. Ήρθαν όλα τα ζώα που γνώρισε.
Ο δρυοκολάπτης, η αράχνη, η κίτσα, τα μυρμήγκια,
τα σκαθάρια, το σκουλήκι, το μυριάποδο, οι κάμπιες,
ο τυφλοπόντικας, ακόμη κι η κουκουβάγια.
Ήρθαν κι οι μουσικοί του δάσους, οι τζίτζικες.
Χόρεψαν, έπαιξαν, γέλασαν και ευχαρίστησαν
το δέντρο τους για όσα τους δίνει.

Το πρωί, μόλις το φως του ήλιου φώτισε τη φωλιά του,
ξύπνησε. Ένιωθε σα ζαλισμένος. Νόμιζε πως
βρισκόταν ακόμη στη γιορτή κι άρχισε το τραγούδι.

**Όμως μια άσχημη σκέψη πέρασε από το μυαλό
του και τον ξύπνησε για τα καλά.
Αν καθεί το δέντρο τους, τι θα απογίνουν όλοι;
Όταν χάνεται ένα δέντρο, χάνονται κι όσοι ζουν σ' αυτό.
Κι όταν χάνονται πολλά δέντρα;**

Αποφάσισε λοιπόν να φτιάξει μια ζωγραφιά με το δέντρο και τα ζώα του. Μια ζωγραφιά από τη γιορτή που ονειρεύτηκε. Σκέφτηκε να γράψει κι ένα μήνυμα.

Ας βοηθήσουμε το σκίουρο στη ζωγραφιά του. Να του θυμίσουμε, πρώτα, όλα τα ζώα του δέντρου που συνάντησε. Να του πούμε να μην ξεχάσει να ζωγραφίσει και τον εαυτό του. Μπορούμε να του πούμε να προσθέσει στη ζωγραφιά του κι άλλα ζώα ή και φυτά που ξέρουμε εμείς πως ωφελούνται από το δέντρο.

Τέλος, ας του προτείνουμε ένα δικό μας μήνυμα για το δέντρο...

ΕΛΛΑΔΑ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ
2008
 Ανάπτυξη παντού.
 Ανάπτυξη για όλους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
 ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
 ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
 2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
 Εκπαίδευσης και Αρχικής
 Επαγγελματικής Κατάρτισης

ISBN 978-960-89312-4-4